ECLI:LV:AT:2019:0709.C30486615.2.S
Lieta Nr. C30486615, SKC-116/2019
Civillietu departaments

Latvijas Republikas Senāts
SPRIEDUMS
Rīgā 2019.gada 9.jūlijā

Senāts šādā sastāvā:
senatore referente Anda Briede,
senatore Vanda Cīrule,
senatore Ināra Garda

rakstveida procesā izskatīja civillietu sakarā ar AS „Latzemes aktīvi" un /pers. B/ kasācijas sūdzībām par Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2017.gada 13.jūnija spriedumu AS „Latzemes aktīvi" (agrāk AS „Latzemes nekustamie īpašumi"; AS „REVERSED") prasībā pret /pers. B/ par zemes nomas tiesisko attiecību atzīšanu un parāda piedziņu.

Aprakstošā daļa

[1] Maksātnespējīgās AS (turpmāk – MAS) „REVERSED" (tiesvedības laikā nosaukums mainīts uz AS „Latzemes nekustamie īpašumi", pēc tam uz AS „Latzemes aktīvi") vārdā administratore Elīna Dupate 2015.gada 19.jūnijā cēlusi tiesā prasību pret /pers. B/ par zemes nomas tiesisko attiecību atzīšanu un parāda piedziņu, norādot šādus apstākļus:

[1.1] AS „REVERSED" (pirms reorganizācijas AS „Latzemes nekustamie īpašumi") no 2010.gada līdz 2012.gada 26.martam bija nekustamā īpašuma – zemesgabala /adrese A/, īpašniece. Uz minētā zemesgabala daļas 1860 m^2 platībā atrodas daudzdzīvokļu dzīvojamā māja /adrese B/, kurā dzīvoklis Nr. /numurs/ ir atbildēja īpašumā;

[1.2] starp zemes īpašnieci un dzīvojamās mājas dzīvokļu īpašniekiem izveidojās zemes piespiedu nomas tiesiskās attiecības, bet zemes nomas līgums nebija noslēgts; pušu tiesiskās attiecības reglamentēja likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās" 12.panta $2.^1$ daļa, Civillikuma 1534. un 2124.pants, likuma „Par nekustamā īpašuma nodokli" 3.panta pirmās daļas 1.punkta „a" apakšpunkts un likuma „Par pievienotās vērtības nodokli" 2.panta deviņpadsmitā daļa (redakcijā, kas bija spēkā līdz Pievienotās vērtības nodokļa likuma pieņemšanai);

[1.3] dzīvokļu īpašnieki nav pildījuši no normatīvajiem aktiem izrietošās saistības, proti, nav veikuši zemes nomas maksas (6 % gadā no zemes kadastrālās vērtības, jo puses nav vienojušās) samaksu, par laiku no 2010.gada 1.janvāra līdz 2012.gada 26.martam ir izveidojies parāds 19 516,83 EUR, ko veido: zemes nomas maksa 15 074,42 EUR; pievienotās vērtības nodoklis (turpmāk – PVN) 3165,63 EUR; nekustamā īpašuma nodokļa kompensācija 1276,79 EUR, kas jāsamaksā dzīvokļu īpašniekiem atbilstoši viņiem piederošajām kopīpašuma (ēkas) domājamām daļām.

Prasības pieteikumā, pamatojoties uz likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās" 12.panta $2.^1$ daļu, Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma 6.panta otrās daļas 4.punktu, 13.pantu, likuma „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju" 50.panta pirmās daļas 3.punktu, likuma „Par nekustamā īpašuma nodokli" 3.panta pirmās daļas 1.punkta „a" apakšpunktu, Pievienotās vērtības nodokļa 34.panta septīto daļu, Dzīvokļa īpašuma likuma 13.pantu, Civillikuma 1071., 1838. un 2124.pantu, lūgts:

1) atzīt, ka starp MAS „REVERSED" kā iznomātāju un /pers. B/ kā nomnieku laikā no 2010.gada 1.janvāra līdz 2012.gada 26.martam pastāvēja zemes nomas tiesiskās attiecības:

- nomas priekšmets ir zemes nekustamā īpašuma /adrese A/, daļa 1860 m^2 platībā;
- nomas maksa ir 6 % gadā no zemes kadastrālās vērtības, papildus maksājot PVN un kompensējot nekustamā īpašuma nodokļa maksājumus proporcionāli iznomātajam zemesgabalam;

2) piedzīt no atbildētāja prasītājas labā zemes nomas maksas parādu 528,24 EUR par laiku no 2010.gada 1.janvāra līdz 2012.gada 26.martam, PVN (21 %) 110,93 EUR un nekustamā īpašuma nodokļa kompensāciju 44,74 EUR, kopā 683,91 EUR.

[2] Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016.gada 28.septembra spriedumu prasība apmierināta pilnīgi.

[3] Izskatot lietu sakarā ar atbildētāja apelācijas sūdzību, Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija 2017.gada 13.jūnijā nosprieda prasību apmierināt daļēji:

1) atzīt, ka starp AS „Latzemes nekustamie īpašumi" kā iznomātāju un /pers. B/ kā nomnieku laikā no 2010.gada 1.janvāra līdz 2012.gada 26.martam pastāvēja zemes nomas attiecības par zemesgabala /adrese A/, daļas 1860 m^2 platībā nomu proporcionāli atbildētājam piederošajām 3506/100051 domājamām daļām no daudzdzīvokļu mājas /adrese B/, ar nomas maksu 6 % gadā no zemes kadastrālās vērtības un nekustamā īpašuma nodokļa par zemi kompensāciju;

2) piedzīt no atbildētāja prasītājas labā zemes nomas maksas parādu 334,82 EUR, nekustamā īpašuma nodokļa kompensāciju 44,74 EUR un ar lietas vešanu saistītos izdevumus 100 EUR advokāta palīdzības samaksai, kopā 479,56 EUR, nosakot prasītājai tiesības saņemt likumiskos 6 % gadā no nesamaksātā pamatparāda 379,56 EUR līdz sprieduma izpildei, bet valsts ienākumos – valsts nodevu 56,94 EUR un ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus 5,82 EUR, savukārt no prasītājas atbildētāja labā piedzīt tiesas izdevumus 45,65 EUR;

3) noraidīt prasību daļā par zemes nomas maksas parāda 193,42 EUR un PVN 110,93 EUR piedziņu.

Spriedumā ietverti tālāk minētie argumenti.

[3.1] Lietā nav strīda, ka laikā no 2007.gada /../ līdz 2012.gada 26.martam prasītājai piederēja zemesgabals 11 687 m^2 platībā /adrese A/, kadastra Nr. /numurs A/, uz kura atrodas daudzdzīvokļu dzīvojamā māja /adrese B/, un ka atbildētājs ir šīs mājas dzīvokļa Nr. /numurs/ un kopīpašuma 3506/100051 domājamo daļu īpašnieks.

Tas, ka pašvaldība nav noteikusi dzīvojamai mājai funkcionāli nepieciešamo zemesgabalu un ka attiecīgs administratīvais akts par dzīvojamai mājai /adrese B/, piesaistītā zemesgabala lielumu un robežām nav pieņemts, nenozīmē, ka nomas priekšmets ir nenoskaidrots. No lietas materiāliem redzams, ka AS „Latzemes nekustamie īpašumi" kā iznomātāja un dzīvojamās mājas /adrese B/, dzīvokļu īpašnieki kā nomnieki 2010.gada 5.jūlijā noslēguši līgumu par zemesgabala /adrese A/, daļas 1860 m^2 platībā nomu, pielikumā pievienojot zemesgabala plānu, kurā atzīmētas mājai piesaistītā zemesgabala daļas robežas, panākot starp zemes īpašnieci un dzīvokļu īpašniekiem vienošanos par visiem līgumā iekļaujamiem noteikumiem, tostarp zemes platību un robežām. Tāda pati mājai piesaistītā zemesgabala platība norādīta arī 2011.gada 14.aprīlī starp dzīvokļu īpašniekiem un mājas pārvaldnieci SIA /Nosaukums D/ noslēgtajā dzīvojamās mājas kopīpašuma pārvaldīšanas pilnvarojuma līgumā. Tādējādi 2010.-2012.gadā dzīvokļu īpašnieki lietoja prasītājai piederošā zemesgabala daļu 1860 m^2 platībā, kas uzskatāma par dzīvojamai mājai /adrese B/, nepieciešamo zemesgabala platību.

Pamatojoties uz likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās" 12.panta $2.^1$ daļu, likuma „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju" 54.panta pirmo un otro daļu, atzīstams, ka starp pusēm pastāvēja likumiskās zemes nomas tiesiskās attiecības, kurām bija piespiedu raksturs un kuras pastāvēja neatkarīgi no līguma noslēgšanas. Zemes nomas līgums ir vērtējams kā darījums, kas veikts, izpildot likuma prasības.

Līdz ar to lietā nav piemērojams Komerclikuma 406.pantā noteiktais trīs gadu noilguma termiņš, jo šis termiņš noteikts no komercdarījumiem izrietošajiem prasījumiem, bet izskatāmie prasījumi izriet no likumiskajām zemes piespiedu nomas tiesiskajām attiecībām un no šo attiecību reglamentējošiem likumiem.

[3.2] Starp pusēm pastāv likumiskās zemes piespiedu nomas tiesiskās attiecības. Likums „Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās" un likums „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju", kas reglamentē zemes īpašnieka un dzīvokļu īpašnieka zemes piespiedu nomas attiecības, neuzliek dzīvokļu īpašniekam pienākumu maksāt PVN, pretēji pienākumam kompensēt zemes īpašniekam nekustamā īpašuma nodokļa maksājumu. Tādēļ prasījums par pienākuma uzlikšanu maksāt PVN un tā piedziņu ir noraidāms.

Pievienotās vērtības nodokļa likuma 34.panta 7.punkts un likuma „Par pievienotās vērtības nodokli" (kas bija spēkā līdz 2012.gada 31.decembrim) 1.panta 7.punkts un 34.panta septītā daļa, kas nosaka nodokļu maksātāja (prasītājas) attiecības ar valsti, izskatāmajā lietā nav piemērojami. Likums „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju" konkrētajā gadījumā ir speciālais likums, kurā reglamentēta nomas maksas noteikšana, pastāvot zemes piespiedu nomas attiecībām, pie nosacījuma, ka puses par to nevienojas. Ja likumdevējs būtu vēlējies paredzēt, ka zemes īpašniekam jākompensē PVN, tas būtu noteikts speciālajās tiesību normās, līdzīgi kā tika noteikts attiecībā uz nekustamā īpašuma nodokļa kompensēšanu (sk. *Augstākās tiesas 2015.gada 28.decembra spriedumu lietā Nr. SKC-110/2015 (C28261709)*).

[3.3] Ievērojot minēto, ir pamats apmierināt prasījumu par zemes nomas attiecību atzīšanu starp pusēm laikā no 2010.gada 1.janvāra līdz 2012.gada 26.martam par zemesgabala daļu 1860 m^2 platībā ar nomas maksu 6 % gadā (izņemot 2010.gadu) no zemes kadastrālās vērtības un nekustamā īpašuma nodokļa par zemi kompensāciju proporcionāli atbildētājam piederošajām domājamām daļām daudzdzīvokļu mājā. Zemes nomas līgumā nomas maksa par 2010.gadu, pusēm labprātīgi rakstveidā vienojoties, noteikta 1144,33 LVL, tāpēc prasītāja parāda aprēķinā par 2010.gadu nepamatoti iekļāvusi nomas maksu 5022 LVL. Nomas maksa 6 % no zemes (1860 m^2) kadastrālās vērtības par 2011.gadu ir 4519,80 LVL, par 85 dienām 2012.gadā – 1052,56 LVL, bet par visu periodu visai mājai kopā – 6716,69 LVL (9556,99 EUR). Savukārt nekustamā īpašuma nodokļa par zemi kompensācija par 2010.-2012.gadu kopā ir 897,33 LVL jeb 1276,79 EUR. Atbildētājam piederošā dzīvokļa platība ir 35,06 m^2, līdz ar to viņa daļa minētajā nomas maksas parādā ir 334,82 EUR, un nekustamā īpašuma nodokļa daļa – 44,74 EUR. Prasība daļā par nomas maksas parāda 193,42 EUR piedziņu ir noraidāma.

[3.4] Civillietu tiesas kolēģija saskaņā ar Civilprocesa likuma 432.panta piekto daļu pievienojas pirmās instances tiesas spriedumā ietvertajam pamatojumam par to, ka atbildētājs nav pierādījis zemes nomas maksas un nekustamā īpašuma nodokļa kompensācijas samaksu, atzīstot to par pareizu un pilnībā pietiekamu. Prasītājas pārstāvja paskaidrojumi tiesas sēdē, ka kaut kas tika saņemts no mājas pārvaldnieces AS /Nosaukums E/ pēc 2010.gada 5.jūlija zemes nomas līguma, neapliecina parāda samaksu, jo prasītāja prasījuma apmēru nesamazināja. Parāda samaksa jāpierāda tam, kas to apgalvo, t.i., atbildētājam (Civillikuma 1838.pants). Atbildētāja apgalvojumus nepierāda arī mājas apsaimniekotājas SIA /Nosaukums D/ izrakstītie rēķini par apsaimniekošanu un komunālajiem pakalpojumiem, kas nesaturēja norādi uz atbildētāja parādsaistībām. Nav pierādījumu par zemes nomas maksas iekļaušanu mājas apsaimniekotāja rēķinos, un ka atbildētājs to ir maksājis.

[3.5] Atbilstoši Civilprocesa likuma 42.panta pirmajai daļai un 44.panta pirmās daļas 1.punkta „a" apakšpunktam no atbildētāja valsts ienākumos piedzenama valsts nodeva 56,94 EUR un ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi 5,82 EUR, bet prasītājas labā – izdevumi 100 EUR advokāta palīdzības samaksai. Savukārt no prasītājas atbildētāja labā piedzenami tiesas izdevumi 45,65 EUR (Civilprocesa likuma 41.panta pirmā daļa).

[4] AS „Latzemes aktīvi" kasācijas sūdzībā lūdz atcelt minēto spriedumu daļā, ar kuru noraidīts prasījums par PVN 110,93 EUR piedziņu, un lietu šajā daļā nodot jaunai izskatīšanai, norādot, ka:

[4.1] apelācijas instances tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 5.panta sesto daļu, jo nav ņēmusi vērā nedz judikatūru (Augstākās tiesas Senāta 2007.gada 14.marta spriedumu lietā Nr. SKC-153/2007 (C28109204), 2007.gada 29.augusta spriedumu lietā Nr. SKC-535/2007 (C29298905), kurā līdztekus zemes nomas maksai atzīta par pamatotu arī PVN piedziņa, 2016.gada 20.aprīļa spriedumu lietā Nr. SKC-5/2016 (C29859011)), nedz aktuālo tiesu praksi (piem., Zemgales apgabaltiesas 2016.gada 2.augusta spriedumu lietā Nr. C30682115, Vidzemes apgabaltiesas 2017.gada 11.aprīļa spriedumu lietā Nr. C30621916), kā arī pārkāpusi Satversmes tiesas likuma 32.pantu un likuma „Par nodokļiem un nodevām" 5.panta pirmo daļu, jo nav ņēmusi vērā Satversmes tiesas 2009.gada 13.februāra spriedumā lietā Nr. 2008-34-01 norādīto attiecībā uz nodokļu maksāšanas noteikumu saistību ar nomas institūtu;

[4.2] lai pilnībā norēķinātos par pirkumu vai pakalpojumu, tā saņēmējam ir jāsamaksā gan pirkuma (nomas) maksa, gan arī nodoklis, ar kuru samaksa par preci vai pakalpojumu tiek aplikta, pretējā gadījumā veidojas maksājumu parāds; lietā nav pierādījumu, ka atbildētājs būtu kāds no Pievienotās vērtības nodokļa likuma 50.pantā minētajiem subjektiem, kuriem ir tiesības PVN nemaksāt vai maksāt 0 % likmi;

[4.3] tiesa nepamatoti atsaukusies uz Augstākās tiesas 2015.gada 28.decembra spriedumu lietā Nr. SKC-110/2015 (C28261709), kurā izteiktās atziņas nav atzīstamas par judikatūru, kā tas atzīts arī Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2017.gada 11.aprīļa spriedumā lietā Nr. C30621916, norādot, ka iepriekšminētais Augstākās tiesas nolēmums nav galīgais nolēmums lietā, turklāt ir pretrunā ar laika ziņā jaunāko Augstākās tiesas Civillietu departamenta paplašinātā sastāva 2016.gada 20.aprīļa spriedumu lietā Nr. SKC-5/2016 (C29859011);

[4.4] likuma „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju" un likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās" normas neuzliek dzīvokļu īpašniekiem pienākumu maksāt PVN, kā tas minēts spriedumā, taču šādu pienākumu paredz Pievienotās vērtības nodokļa likums, un citos

likumos tas atkārtoti nav jānorāda, tādēļ bija jāpiemēro abas tiesību normas un nekāda tiesību kolīzija nav konstatējama;

[4.5] vienveidīgas tiesu prakses nodrošināšanai jautājumā par PVN piedziņu zemes piespiedu (likumiskās) nomas gadījumā, ir nepieciešams dot nepārprotamu normu skaidrojumu attiecībā uz PVN aprēķināšanu, jo Satversmes tiesa nevar novērst pamattiesību aizskārumu, kas radīts ar nepareizu tiesību normu interpretāciju, un tikai tā ir iespējams nodrošināt gan prasītājai Satversmes 92.pantā noteiktās tiesības, gan PVN samaksu valsts budžetā.

[5] /pers. B/ kasācijas sūdzībā lūdz atcelt apelācijas instances tiesas 2017.gada 13.jūnija spriedumu prasības apmierinātajā daļā sakarā ar Komerclikuma 406.panta un Civillikuma 1910.panta nepareizu piemērošanu un sprieduma neatbilstību Civilprocesa likuma 189.panta trešajai daļai un 193.panta piektajai daļai, minot tālāk izklāstītos argumentus.

[5.1] Nav saprotams, uz kādiem faktiem vai pierādījumiem balstījās tiesa, secinot, ka pušu starpā zemes nomas attiecības pastāvējušas neatkarīgi no zemes īpašnieka un ēkas (būves) īpašnieka gribas. Tiesai bija jāņem vērā prasītājas saimnieciskās darbības veids un tas, ka lielāko daļu zemes īpašumu zem daudzdzīvokļu mājām prasītāja ieguvusi nevis īpašumtiesību atjaunošanas rezultātā, bet gan tiesiska darījuma ceļā vairāk nekā 10 gadus pēc zemes reformas trešās kārtas pabeigšanas. Tādējādi ir konstatējami visi apstākļi, lai šīs zemes nomas attiecības un nomas maksas iegūšana tiktu atzīta kā komercdarījums un attiecībā uz prasītāju kā komersantu tiktu piemērots tiesiskais regulējums par komercdarījumiem, tostarp Komerclikuma 406.pantā paredzētais noilgums. Tā kā prasītājai īpašumtiesības uz zemesgabalu izbeigtas 2012.gada 26.martā, bet prasība tiesā celta 2015.gada 19.jūnijā, t.i., vairāk nekā trīs gadus pēc īpašumtiesību zaudēšanas, lietā ir iestājies noilgums, kas ne tikai izslēdz iespēju saņemt tiesas aizsardzību, bet rada saistību izbeigšanos vispār. Nevienam nav pienākums izpildīt saistību pat tad, ja ir neapšaubāmi pierādījumi par tās rašanos, izpildes veidu, ja kreditors nav rīkojies likumā noteiktajā termiņā (sk. *Augstākās tiesas 2014.gada 16.aprīļa spriedumu lietā Nr. SKC-53/2014 (C19052811)*).

[5.2] Laikus apmaksājot visus pārvaldnieces AS /Nosaukums E/ un SIA /Nosaukums D/ izrakstītos rēķinus par dzīvojamās mājas uzturēšanu un apsaimniekošanu, nama /adrese B/, dzīvokļu īpašnieki, tostarp atbildētājs, paļāvās, ka tiek veikti arī zemes nomas maksājumi. Atsevišķus rēķinus par zemesgabala nomas maksu prasītāja neizrakstīja, kā arī necēla pretenzijas par neveiktiem maksājumiem; AS „Māju serviss KSA" izrakstītajos rēķinos bija īpaša aile „zemes noma", bet SIA /Nosaukums D/ informēja, ka maksa par zemes nomu iekļauta apsaimniekošanas maksā. Nesūtot brīdinājumu, atgādinājumu vai pretenziju par nesaņemto zemes nomas maksu vairāk nekā piecus gadus, prasītāja rīkojusies pretēji Civillikuma 1.pantā nostiprinātajam labas ticības principam, un tāpēc tai ir zudusi tiesība prasīt zemesgabala nomas maksas parāda samaksu, un šīs tiesības izlietošana vairs nav pieļaujama.

[5.3] Tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 93.panta pirmo un ceturto daļu, jo lietu izskatījusi bez pierādījumiem par iespējamā parāda apmēru. Prasītāja atbilstošu pierādījumu neiesniegšanu attaisno ar to, ka nevar pierādīt negatīvu faktu – nomas maksas nesaņemšanu. Savukārt tiesa, attiecībā uz parāda apmēru par laiku no 2010.gada 1.janvāra līdz 2011.gada 1.maijam (kad zemes nomas maksu no dzīvokļu īpašniekiem iekasēja pārvaldniece AS /Nosaukums E/), savus secinājumus balstīja uz pieņēmumu, ka šajā laika posmā prasītāja nekādu zemes nomas maksu no mājas apsaimniekotājas nesaņēma, lai gan prasītājas pārstāvis kā pirmās tā arī otrās instances tiesas sēdē apliecināja, ka „kaut kādas naudas ir saņemtas", ko tiesa atstājusi bez izvērtēšanas un pārbaudes, nepamatoti pārnesot pierādīšanas pienākumu uz atbildētāju.

[5.4] Tiesa nav izvērtējusi pierādījumus par dzīvojamai mājai /adrese B/, piesaistītā zemesgabala lielumu un robežām, jo pieņēmusi prasītājas iesniegto acīmredzami viltoto zemesgabala plānu, kurā ar brīvu roku pievilktas mājai /adrese B/, funkcionāli piesaistītā zemesgabala robežas un ierakstīts 1860 m^2, atsakot pieņemt atbildētāja Valsts arhīvā saņemto oriģinālā zemesgabala plāna kopiju, kurā dzīvojamām mājām funkcionāli piesaistīto zemesgabalu robežas nav norādītas. Uz prasītājai piederējušā zemesgabala ar kadastra Nr. /numurs A/izvietotas piecas dzīvojamās ēkas, kurās kopā ir 194 dzīvokļi. Nesamērīgi un netaisnīgi ir zemesgabalu 1860 m^2 platībā piesaistīt mājai ar 18 dzīvokļiem, kuriem līdz ar to jāmaksā aptuveni piecas reizes lielāka zemes nomas maksa, nekā blakus esošajās mājās, kuru īpašnieki lieto to pašu prasītājai piederējušo zemi.

[6] Paskaidrojumos sakarā ar prasītājas kasācijas sūdzību atbildētājs norādījis, ka spriedums pārsūdzētajā daļā ir pareizs, tādēļ atstājams negrozīts. Prasītāja paskaidrojumos par atbildētāja iesniegto kasācijas sūdzību norādījusi, ka tā ir pilnīgi nepamatota un noraidāma.

[7] AS „Latzemes aktīvi" Augstākajā tiesā 2018.gada 16.oktobrī iesniegusi pieteikumu par jautājumu uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai un tiesvedības apturēšanu līdz likumīgā spēkā stājas Eiropas Savienības Tiesas nolēmums, lūdzot Eiropas Savienības Tiesai uzdot šādus jautājumus:

1) Vai gadījumā, ja likums nosaka obligātu pienākumu sniegt pakalpojumu (iznomāt nekustamo īpašumu), cenas noteikšanu atstājot tiesas kompetencē, vai ja cenu nosaka likums, vai šādi noteiktajai vai nodibinātajai maksai ir papildus jāpiemēro PVN, ja pakalpojuma sniedzējs (a) jau pirms prasības uzsākšanas, (b) tiesvedības laikā, (c) pēc lietas izskatīšanas pēc būtības, (d) pēc tiesas sprieduma spēkā stāšanās ir (kļūst) PVN maksātājs?;

2) Vai gadījumā, ja nekustamā īpašuma iznomātājs ir PVN maksātājs un nekustamo īpašumu iznomā saskaņā ar likumā noteiktu pienākumu, par tiesas noteiktu nomas maksu (cenu), PVN direktīvas 73. un 78.pants ir jāinterpretē tādējādi, ka summa, kurai uzliek nodokli, ir: a) atlīdzība (cena) par pakalpojumu, ko nosaka vai nodibina tiesa, no kā atņem PVN likmi, vai b) atlīdzība (cena) par pakalpojumu, ko nosaka tiesa?;

3) Vai atbilde uz 1. un 2.jautājumu ir atkarīga no tā, vai iznomātājs, proti, persona, kurai kā nekustamā īpašuma īpašniekam likums nosaka obligātu pienākumu sniegt pakalpojumu (iznomāt nekustamo īpašumu), ir vai nav PVN maksātājs?".

Motīvu daļa

[8] Pārbaudījis sprieduma likumību attiecībā uz personām, kas to pārsūdzējušas, un attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībās, kā to nosaka Civilprocesa likuma 473.panta pirmā daļa, Senāts atzīst, ka spriedums daļā, ar kuru noraidīts prasījums par PVN piedziņu, atstājams negrozīts, bet pārējā pārsūdzētajā daļā, t.i., daļā, ar kuru prasība apmierināta, ir atceļams un lieta šajā daļā nododama jaunai izskatīšanai.

[9] Atbildētāja kasācijas sūdzības arguments par Komerclikuma 406.panta nepareizu piemērošanu ir pamatots.

Apelācijas instances tiesa norādījusi, ka izskatāmie prasījumi izriet no likumiskajām zemes piespiedu nomas tiesiskajām attiecībām, nevis no komercdarījumiem izrietošajiem prasījumiem, tādēļ Komerclikuma 406.pantā noteiktais trīs gadu noilguma termiņš konkrētajā gadījumā nav piemērojams.

Tiesas dotais pušu tiesiskās attiecības raksturojums, proti, ka starp pusēm pastāvēja likumiskās zemes nomas tiesiskās attiecības, kurām bija piespiedu raksturs un kuras pastāvēja neatkarīgi no līguma noslēgšanas, ir pareizs, tomēr, kā atzīst Senāts, tas nav šķērslis tām piemērot tiesisko regulējumu par komercdarījumiem, tostarp saīsināto noilguma termiņu.

Šādu secinājumu apstiprina juridiskajā literatūrā paustais viedoklis, kā arī judikatūras atziņas. Proti, lai arī likumiskām (piespiedu) nomas attiecībām nav brīvprātības rakstura, jo tās pastāv neatkarīgi no zemes īpašnieka vai ēku īpašnieka gribas uz likuma pamata (kas aprobežo zemes īpašnieka tiesības

brīvi rīkoties ar savu īpašumu, vienīgi paredzot viņam tiesības saņemt no ēku un būvju īpašnieka nomas maksu), tomēr izšķirošais apstāklis, vai uz šādām attiecībām piemērojams Komerclikuma 406.panta regulējums, ir nevis tas, vai saistību tiesība ir radusies uz likuma pamata, bet gan, vai saistību tiesība ir komersanta saimnieciskās darbības elements, t.i., vai komersants, pamatojoties uz šo saistību, gūst sistemātisku ekonomisku labumu, tātad veic komerctiesisko apriti. Nav pamata 10 gadu noilguma termiņu piemērot komerctiesiskas dabas prasījumam. Turklāt trīs gadu noilgums nav prekluzīvs termiņš. Komersantam pastāv iespēja šo termiņa tecējumu atjaunot ar atgādinājumu (Civillikuma 1905.pants). Nav saskatāma itin nekāda publiski pamatota interese atsevišķiem komersantiem, kas darbojas dalītā īpašuma nomas jomā, piemērot saudzējošāku regulējumu, nekā visai komercdarbības jomai kopumā (sk. *Senāta 2019.gada 30.maija spriedumu lietā Nr. SKC-104/2019 (* ECLI:LV:AT:2019:0530.C30524615. *3.S); Kārkliņš J. Noilgums piespiedu nomas attiecībās komerctiesībās. Jurista Vārds, 27.02.2018., Nr. 9 (1015)*).

Lietā nav strīda, ka prasītāja zemes īpašumu zem daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas /adrese B/, ieguvusi nevis īpašumtiesību atjaunošanas rezultātā, bet gan tiesiska darījuma ceļā, tādējādi izsakot savu brīvu gribu zemes nomas attiecībām ar konkrētās mājas dzīvokļu īpašniekiem. Turklāt AS „Latzemes aktīvi" reģistrētais darbības veids ir sava vai nomātā nekustamā īpašuma izīrēšana un pārvaldīšana, un nav šaubu, ka zemes, kura atrodas dalītā īpašumā, iegāde ir saistīta ar tās plānotu komercdarbību, lai gūtu sistemātisku ekonomisku labumu.

Tātad piespiedu rakstura elementam (pušu labprātīgas vienošanās iztrūkumam) komercdarbības konstatēšanā nav izšķirošas nozīmes, jo šāda pazīme nebija šķērslis biznesa prognozei. Tieši pretēji, tā ir attiecīgā biznesa modeļa pamatā – gūt garantētus ienākumus par zemes lietošanu, kuriem faktiski ir bezstrīda raksturs, jo zemes īpašnieka tiesības saņemt nomas maksu nosaka likums (*Senāta 2019.gada 30.maija spriedums lietā Nr. SKC-104/2019 (* ECLI:LV:AT:2019:0530.C30524615. *3.S)*).

Līdz ar to konkrētajā situācijā prasījumam, kas izriet no zemes piespiedu nomas tiesiskajām attiecībām, ir konstatējamas komercdarījuma pazīmes. Secīgi, tas ir pakļauts arī Komerclikuma 406.panta tvērumam.

Ņemot vērā iepriekš minēto, apelācijas instances tiesas secinājums, ka likumisko zemes piespiedu nomas tiesisko attiecību pastāvēšana izslēdz Komerclikuma 406.panta piemērošanu, nav pamatots, tādēļ spriedums prasības apmierinātajā daļā ir atceļams un lieta šajā daļā nododama jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā, neiedziļinoties /pers. B/ kasācijas sūdzības pārējo argumentu izvērtēšanā.

[10] Savukārt prasītājas kasācijas sūdzības argumenti attiecībā uz noraidīto prasījumu piedzīt PVN nav pamatoti.

To, ka piespiedu nomas attiecībās zemes īpašniekam nav patstāvīgas tiesības prasīt PVN samaksu papildus nomas maksai kasācijas instances tiesa jau vairākkārt norādījusi (*sk. Augstākās tiesas 2015.gada 28.decembra spriedumu lietā Nr. SKC?110/2015 (C28261709), 2018.gada 27.jūnija spriedumu lietā Nr. SKC?5/2018 (* ECLI:LV:AT:2018:0627.C39102313.1.S). *2018.gada 29.augusta spriedumu lietā Nr. SKC-20/2018 (* ECLI:LV:AT:2018:0829.C39069214.1.S). *2019.gada 9.aprīļa spriedumu lietā Nr. SKC-42/2019 (* ECLI:LV:AT:2019:0409.C28261709.1.S)).

Ar Senāta paplašinātā sastāva 2019.gada 9.aprīļa spriedumu atzīts: „Ja dzīvojamai ēkai funkcionāli nepieciešamās zemes īpašniekam uz likuma pamata nav prasījuma tiesību par pievienotās vērtības nodokļa samaksu, tad viņam nav tiesības prasīt lielāku nomas maksu, nekā tieši noteikts likumā." (sk. *Senāta 2019.gada 9.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKC-42/2019 (* ECLI:LV:AT:2019:0409.C28261709.1.S) *tēzi*). Argumentējot viedokli jautājumā par zemes īpašnieka tiesībām zemes piespiedu nomas attiecībās prasīt PVN samaksu, Senāts minētā sprieduma 17.1., 17.2., 17.3.punktā cita starpā norādījis arī to, ka PVN maksāšanas saistība ir publiski tiesiska attiecība starp valsti un zemes īpašnieku, nevis starp valsti un ēku īpašniekiem vai zemes īpašnieku un ēkas īpašniekiem. PVN likums nav piemērojams, lai viens privāto tiesību subjekts prasītu PVN samaksu no cita privāto tiesību subjekta. Šo kārtību neietekmē PVN maksāšanas pienākuma ekonomiskā būtība, proti, apstāklis, ka pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs parasti šo savu publiski tiesisko saistību pret valsti ekonomiskā nozīmē kompensē, pievienojot preces vai pakalpojuma tīrai ekonomiskajai vērtībai kompensāciju par maksājamo nodokli, ko parasti samaksā galapatērētājs (princips „PVN ietverts cenā"). PVN maksātājs var vienīgi prasīt samaksu par preci vai pakalpojumu, kurā ietverta PVN samaksai nepieciešamā summa, bet viņš nevar prasīt no pircēja PVN. To, ka likumdevējs nav vēlējies piešķirt zemes īpašniekam tiesības papildus likumā noteiktajai maksimālajai nomas maksai prasīt no ēkas īpašniekiem kompensāciju par PVN maksājumu, apliecina likumdevēja izmantotā pieeja citos likumos, kuros pienākums kompensēt PVN ir īpaši norādīts (*sk., piem., Ministru kabineta 2007.gada 30.oktobra noteikumu Nr. 735 „Noteikumi par publiskas personas zemes nomu" (spēkā līdz 2018.gada 30.jūnijam) 7.*[1]*punktu un Ministru kabineta 2018.gada 19.jūnija noteikumu Nr. 350 „Publiskas personas zemes nomas un apbūves tiesības noteikumi" 6.punktu; sk. sal. arī Maksātnespējas likuma 169.panta septīto daļu, 171.panta sesto daļu un šā likuma pārejas noteikumu 32.punktu*). Līdzīgi ir noteikts arī attiecībā uz nekustamā īpašuma nodokļa kompensēšanu (sk., *likuma „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju" 54.panta otro daļu redakcijā no 2009.gada 1.novembra līdz 2014.gada 31.decembrim*). Savukārt PVN maksājuma kompensēšanas pienākums likumā nav norādīts.

Tādējādi apelācijas instances tiesa pamatoti atzinusi, ka zemes īpašnieces prasījums pret dzīvokļa īpašnieku par PVN 110,93 EUR piedziņu nav apmierināms, prasītājas kasācijas sūdzība kā nepamatota ir noraidāma.

[11] Tā kā spriedums tiek atcelts, apmierinot atbildētāja kasācijas sūdzību, atbilstoši Civilprocesa likuma 458.panta otrajai daļai atbildētājam atmaksājama par kasācijas sūdzību samaksātā drošības nauda 70 EUR.

Attiecībā uz prasītājas pieteikumu vērsties Eiropas Savienības Tiesā prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai norādāms, ka prasītājas iesniegtu analogu jautājumu uzdošanas lietderība ir jau izvērtēta Senāta 2019.gada 9.aprīļa paplašinātā sastāva spriedumā lietā Nr. SKC-42/2019 (ECLI:LV:AT:2019:0409.C28261709.1.S) , un lūgums ir noraidīts. Izskatāmajā lietā nav konstatēti apstākļi, kas liecinātu par iespēju nonākt pie cita rezultāta.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 1. un 2.punktu, Senāts

nosprieda:

Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2017.gada 13.jūnija spriedumu daļā, ar kuru noraidīts prasījums par PVN piedziņu, atstāt negrozītu, bet AS „Latzemes aktīvi" kasācijas sūdzību noraidīt.

Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2017.gada 13.jūnija spriedumu prasības apmierinātajā daļā atcelt un lietu šajā daļā nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Atmaksāt /pers. B/ drošības naudu 70 EUR (septiņdesmit *euro*).

Spriedums nav pārsūdzams.

Senatore	A. Briede
Senatore	V. Cīrule
Senatore	I. Garda